

Štev. 11.

V Ljubljani, 15. novembra 1941-XX

Leto 58

VSEBINA: Naročnikom »Kmetovalca«! — Ko narava počiva. — Uredimo praktično naše domačije! — Razdelitev prostora na domačiji. Povezanost prostorov na dvorišču. — Izboljšanja v starih hlevih. — Preskrba z vodo v domačiji. — Gnojišča. — Gnojnična jama. — Ali se slamoreznica izplača tudi v malih gospodarstvih? — Nasveti za koline.

Naročnikom »Kmetovalca«

To številko smo posvetili premišljevanju o gospodarski ureditvi domačije in zimskemu delu. Upamo, da smo s tem našim gospodarjem ustregli, čeprav seveda ne moremo za vsak primer dati potrebna navodila in pobude. Slično gradivo bomo objavili tudi v prihodnjih številkah ter bomo skušali kolkor le mogoče vsa takšna organizatorna vprašanja upoštevati.

Nastopa čas obnovitve naročnine. Vsi, ki bodo plačali naročnino za leto 1942. do 15. decembra, bodo sprejeli že z zadnjo številko

BREZPLAČEN KOLEDAR.

Zato prilagamo položnice za plačanje naročnine, ki naj se je naročniki takoj poslužijo. Celoletna naročnina znaša 24 lir.

Ker je odpadlo zaradi razmejčitve mnogo naših zvestih naročnikov, so tiskarski stroški neprimerno večji, saj je znano, da čim več je naročnikov, tem cenejši je list. Toda v današnjem času izpolnjujemo z naročanjem »Kmetovalca« tudi svojo stanovsko dolžnost. »Kmetovalčev« obstoj je ogrožen, ne po lastni krivdi. Zato se naj naš rod pokaže vreden svojih prednikov, ki so listu ob ustanovitvi pred 58. leti pomagali in ga do sedaj vzdrževali sebi v prid. Sedanji čas naj nas najde strnjene v odbrani onega, kar je upoštevanja vredno, a med te pridobitve spada gotovo tudi »Kmetovalce«.

Kdor je prijatelj »Kmetovalca«, je agitator zanj!

Ko narava počiva.

Ing. J. Zaplotnik

Pridelke smo pospravili. Opravili smo tudi vsa redna poljska dela. Narava lega k zimskemu počitku. Tudi gospodar si bo po celoletnem težkem delu privoščil nekaj več oddiha. Toda preudaren gospodar pri tem ne bo pretiraval. Res bo odložil plug in motiko in koso, saj so za letos opravili svoje delo — toda v mislih teh svojih pomočnikov ne bo zapustil. Pregled, popravilo in nadomestilo strojev, orodja in priprav bo ta in prihodnje mesece važen gospodarjev opravke.

Pri spravljanju pridelkov smo potihem primerjali svoje pridelke s sosedovimi. Mnogokrat smo ugotovili, da ima ta ali oni v bližnji ali daljni okolici pri enem ali drugem posevku vse lepše uspehe kakor pa mi. Kratkoviden in zakrknjen mož to hitro opraviči, češ, oni lahko, ker ima, jaz pa ne morem, ker nimam. Preudaren in po napredku stremiš gospodar pa gre globlje v stvar:

on premišluje, kaj je dotični drugače napravil, kakor on sam, kdaj je to napravil in kako. Gre in pogleda, popraša za to in ono, poišče si strokovne knjige in časopise za dotični predmet. To je drug važen gospodarjev opravke za zimski čas.

Posameznik ne zmore vsega, kar bi bilo dobro in potrebno. Skoraj na vsakem koraku trči na sosed ali na koga drugega. Težko je, če si z vsemi in z vsakomur sprt in nikomur dostopen. Prav isto doživljata tudi tvoj sosed na levi in sosed na desni. Prav je, da se s sosedo pomeniš o stvareh, katerih ne zmoreš ne ti ne oni posamezno, skupno pa bi jih nemara le zmogli. To je naslednji gospodarsko važen tvoj opravke v času, ko narava na zunaj počiva.

Poglej stroje, orodje in priprave, ki jih imaš! Očisti jih, popravi in namaži, kjer je treba, in daj na svoje mesto. Sicer je najbolje, da

vsako stvar shraniš takoj po opravljenem delu, vendar pa, če zaradi obilnega drugega dela ali kakor koli drugače tega še nisi naredil, naredi to zdaj čim prej! Kar je potrebno popravila, popravi sam ali daj popraviti onemu, ki to bolje razume od tebe! Ko bo spomladi spet treba zastaviti plug ali prijeti za motiko, boš vse delo lahko, dobro in pravočasno opravil, če bo tvoje orodje v redu. Slabo boš oral, če bosta črtalo in lemež topa, pa še živino boš mučil po nepotrebnem. In pozen boš, če boš takrat, ko bi moral biti na njivi, hodil šele okrog kovača. Izrabljeno motiko, lopato itd. daj med staro železo — za delo pa si preskrbi novo, ker s slabim orodjem ne boš nikoli lahko in dobro delal.

Mogoče si že toliko napredoval, da razkužuješ seme s praškom; ker nimaš posebne priprave, mešaš kar v gosti vreči, pa se ti delo zdi nepriročno in bi rad delal kako drugače. Če imaš kak majhen sod, ali če takega lahko dobiš, ga lahko preurediš v pripravo za razkuževanje semen. Kovač ti bo pribil na vsakem koncu tečaj, enega s kljuko za vrtenje (os, ki jo bosta tvorila tečaja, naj ne bo vzporedna z osjo soda!), ob strani bo vdela velik pločevinast lijak in zapah, ki bo dobro zapiral. Primeren podstavek boš pa morebiti napravil kar sam. In stroj za razkuževanje semen bo tu. Tako bi lahko napravil še marsikaj drugega.

Zdaj je tudi čas, da premisliš, kje boš dobil dobro seme za spomlad, če ga nimaš sam, čas je, da si nabaviš umetna gnojila in druge pripomočke, ki jih boš potreboval spomladi, da ti jih ne bo treba iska-

ti takrat, ko jih bi moral že vzeti v roko. Zamudnikom se prav lahko zgodi, da bodo prepoznali in da ne bodo ničesar več dobili.

Mogoče nimaš urejenega gnojščica. Opravičuješ se, saj bi rad, pa nimam denarja za cement. Toliko bi pa morebiti le zavaroval gnojščice, da bi ob deževjih ne vdirla voda z drugih zemljišč nanj, in da bi ne odnašala najvrednejših sestavin gnoja v potok. To bi šlo za silo tudi brez cementa. Poglej, kako imajo urejeno naprednejši. Ali puščiš, da odteka gnojnica, mogoče celo v potok, kjer ti in sosedje napajate živino? Tvoje njive in travniki pa kričijo po gnoju in gnojnici! Razne odpadke si zavrzel — včasih je dvorišče kar poslano z njimi — prav bi bilo, če bi jih na primeren način izkoristil. Izberi si pripraven prostor, kamor ne vdira voda in ki ni preveč na soncu in vetru, in uredi si kompost. Na kompostni kup boš spravljal odpadke, ki so se do zdaj valjali po dvorišču, plevel, cestno blato itd. V razmeroma kratkem času si boš pridelal brez stroškov izdaten pripomoček za boljše pridelke!

O vseh teh stvareh se posvetuj z onimi, ki imajo že skušnje. Če kako stvar poskusiš in se ti ne obnese, ni prav, da jo zato takoj zavržeš. Mogoče si kaj napravil narobe in si sam nevede vse škazil, ali si nekaj delal tedaj, ko ni bil čas za to in si doživel neuspeh. Tudi tu je bila krivda na tvoji strani. Ker ti vsega ne veš, bo prav, če vprašaš sosede ali one, ki se v dotični stvari spoznajo. Kadar koli pa imaš čas, vzemi v roke »Kmetovalca«, gotovo boš našel v njem nekaj, kar ti bo koristno. Ko posamezno število prečitaš; je ne zavrzi, temveč jo spravi — koristila ti bo lahko prihodnje leto!

Dosti si že slišal o sejalnem stroju in trijerju. Veš, da so ti stroji zelo koristni, za napredno kmetovanje bi rekel skoraj nepogrešljivi. Sam nimaš dovolj denarja, da si te stroje kupiš — navadno je tudi naše kmečko posestvo premajhno, da bi moglo vzdrževati take stroje. Pogovori se s tovariši in sosedmi v kmetijski podružnici ali v kmetijski zadrugi, morebiti bi stroje kupila podružnica ali zadruga. Če teh ni v tvojem kraju, morda bi nekaj sosedov skupno zmoglo stroške za sejalni stroj. Mogoče bi pa celo osnovali kmetijsko podružnico ali kmetijsko zadrugo.

Naša posestva so v splošnem ze-

lo razkosana. Ali nimaš za svoje posestvo le preveč mej? In sosed prav tako. Pri oranju delaš ti sosеду ob meji škodo in on tebi tudi. Ali bi ne bilo dobro za oba, če bi tu ali tam zamenjala kako njivo ali travnik, pa bi oba imela večje parcele, manjše število parcel in s tem tudi manj meja, pa v sredi svojih parcel bi bil neoviran. Tudi o teh stvareh se zdaj pogovori s sosedi.

Marsikje imaš travnik, ki je zamočvirjen. Mogoče bi zadoštoval čisto navaden jarek, da bi odvajal odvišno vodo v potok. Toda med tvojim svetom in potokom ima kos travnika tudi sosed in ti ne moreš kopati jarka po njegovem svetu. Pogovori se s sosedom, mogoče bi jarek koristil tudi njegovemu svetu, ali bi ga celo naredila z združenimi močmi.

Res je, najbolje je, če je človek

popolnoma neodvisen, da se mu ni treba ozirati za tujo pomočjo. Toda, koliko pa je dandanes takih? Če si pa že potreben tuje pomoči, ali ni najlepše, če je ta pomoč vzajemna, medsebojna, kjer ni nekatarih, ki samo prejemajo in drugih, ki samo dajejo, torej dolžnikov in upnikov, marveč so vsi, ki prejemajo, in vsi, ki dajejo. Ali ni bolje, da se odrečeš navidezni samostojnosti v korist večje skupnosti v stvareh, kjer resnično nikoli nisi mogel samostojno ravnati. To bi bila tvoja zadruga, ki bo zate opravljala ono, česar sam ne zmoreš, in ki bo tebi pustila vso samostojnost v zadevah, ki jih sam lahko opravljaš. Razmišljaj o tem in posvetuj se z onimi, ki mislijo enako kot ti, ki jih tarejo iste skrbi in brige kot tebe, ki imajo enake naloge in opravila kot ti.

Uredimo praktično naše domačije!

Od nekdanj smo v kmetijstvu skušali doseči olajšanje dela in prihraniti na času le pri poljskih opravkih. Vzrok te naše enostranske skrbi izhaja iz okolištin, da so poljska dela večinoma nujna in neodložljiva. Če zamudimo pravi čas, je delo neprimerno dražje, bolj zamudno in dostikrat zamujeno. Pri nekaterih kmetijskih opravkih, kakor n. pr. pri seneni košnji, okapanju itd., rabimo tudi mnogo več delavcev. Zato je razumljivo, da vsak gospodar v prvi vrsti investira svoj kapital v to, da omogoči hitrejša tako nujna opravila (kosilnica za seno, okopalnik itd.) in tudi pri razdelitvi dela ter pri najemanju tujih delavcev predvsem upošteva takšna neodložljiva dela.

Nasprotno se gospodar premalo zanima za smotrno ureditev opravkov na dvorišču, hlevih, shrambah itd., ker se je navadil smatrati porazdelitev na dvorišču in v zgradbah kot nekaj nespremenljivega. Zato delo prilagodi ureditvi teh nepremičnin, namesto da bi se te preuredile po zahtevah dela. To načelo je v velikih kmetijskih obratih neprimerno bolje rešeno, to pa zato, ker je pri njih mogoča specializacija posameznih delavcev. Hlapec, ki dela z vprežno živino, ali pa hlevar, ki oskrbuje molzne krave, nima druge skrbi kot to eno. V teh obratih se ne dogaja kot v čisto kmečkih gospodarstvih, da vsak član družine tako rekoč opravlja vsa dela, ki so na kmetiji potrebna.

Kmečka gospodarstva uporabijo čez polovico razpoložljivega časa za delo na dvorišču in v zgradbah. Pri tem delu je zaposlena cela družina, ker specializacija ni mogoča, kakor v velikih obratih. Iz tega tudi sledi, da mora družina svoj razpoložljivi čas razdeliti na dela doma in na ona izven dvorišča. Čim več časa uporabi na dvorišču, tem manj ga ostane za poljska dela. Zato se dogaja, da pride družina zaradi opravkov v hlevu vedno prepozno na njivo, oz. mora predčasno zapustiti delo na polju. Tako se pokvari vsaka smotrna porazdelitev dela na polju, posebno če uporabljamo stroje, s katerimi ne moremo uspešno delati brez določene števila delavcev. Škoda, ki jo s tem utrpimo, je lahko zelo občutna. V mnogih slučajih postane celo uporaba stroja nerentabilna.

Kljub temu pa je mogoče ravno na kmečkih gospodarstvih doseči z raznimi smotrnimi ureditvami na dvorišču in v zgradbah velike prihranke na času in delu, kar pride v dobro uporabi delovnih sil za dela na polju in nadomešča specializacijo v veleposestniških obratih. To je mogoče vsled značaja malega gospodarstva, ker so parcele manjše ter se na njih z intenzivno uporabo orodja delo sorazmerno hitreje opravi. Mogoča pa je tudi forsirana uporaba vseh razpoložljivih delovnih sil, kadar prilike to zahtevajo, katere prednosti ne pridejo toliko v poštev na veleposestvih.

Če premislimo, da je mogoče pri nekem stalnem dnevnem opraviilu (n. pr. donašanju hrane v hlev) s smotnejšo ureditvijo prihraniti na prehojenem potu 100 m dnevno, znaša ta prihranek v letu 36,5 km! Vsakih 50 kg (n. pr. vode za kuhinjo), ki jih dnevno manj prenosimo, predstavlja prihranek v letu od 180 mtc, torej skoraj 2 vagona tovora. Isto velja tudi za prihranek na času. Vsakih deset minut, ki jih dnevno prihranimo, znaša letno 60 ur, ali delovni čas enega tedna. Pri tem moramo še upoštevati, da če si nabavimo moderne stroje za olajšanje dela na dvorišču (slamoreznica, reporeznica, gnojnična pumpa, robkač itd.), bomo z njimi dosegli prihranke na delu in delovnem času, ki so od 10 do 100 krat večji

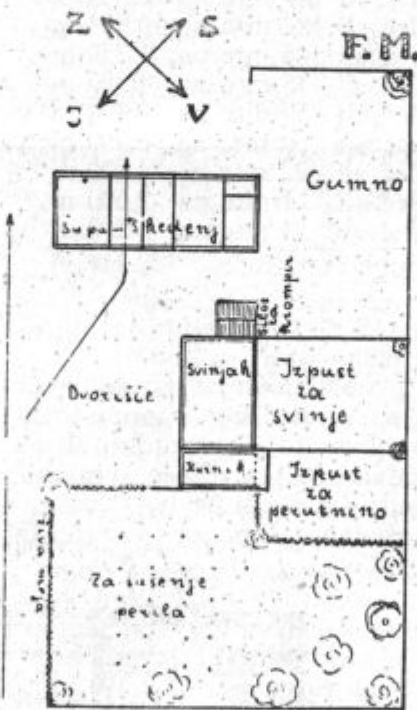
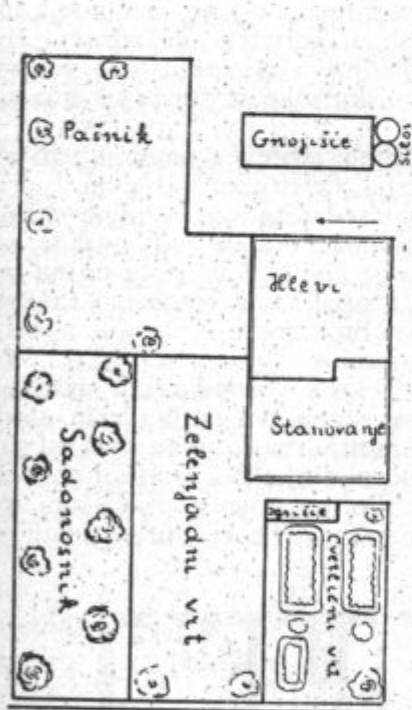
od onih, ki jih dosežemo s stroji, katere uporabljamo na polju. Ta trditev bo marsikoga začudila, toda če bo na kakšnem primeru zadevo proučil, ga bo rezultat gotovo iznenadil.

Slična premišljanja nas bodo dovedla do tega, da bomo v bodoče več pažnje posvetili ureditvi naših domačij in bomo skušali z različnimi napravami prihraniti na času in si olajšati delo. Ker preureditve ne moremo izvršiti brez investicij, moramo poprej dobro premisliti, kako bomo denar najbolj koristno uporabili. V to svrhu si bomo prvo izdelali načrt, po katerem bomo v skladu z našo gospodarsko močjo v teku let dosegli zaželeni cilj, t. j. praktično urejeno domačijo.

Razdelitev prostora na domačiji

Malo kateri gospodar bo že imel točno izdelano skico domačije, t. j. dvorišča z zgradbami. Prva naša naloga mora biti, da si takšno skico

stori, ki bi morali biti po uporabi čim bližje drug drugemu. Prednost bomo seveda dali onemu tovoru, ki je po količini in po teži največji.

Skica dvorišča na kmetem posestvu od 20 — 30 ha.

co naredimo. Če imamo zemljiško mapo, bomo načrt dvorišča iz nje povečali, v naravi pa bomo premerili razdalje do različnih naprav in stavb, ki v mapi niso vrisane, nakar jih bomo unesli v skico (vidi sliko). Tako bomo najlažje spoznali, katere hibe ima domačija, če upoštevamo razdalje, na katere moramo razne tovore premeščati. Predvsem pridejo pri tem v poštev pro-

Za te tovore bomo skušali doseči najkrajšo, popolnoma ravno ali položno pot, na kateri tudi ni nobenih stopnic.

Dalje bomo po skici in izkustvu ugotovili, ali so dovozna pota od in do njiv v bližini kozolca, pojate, senika in gnojniščne jame pripravna, tako da živino ne mučimo preveč, niti se more zgoditi, da se voz zaradi ostrega ovinka ali visečega

zemljišča rad prevrne. Vedno moramo tudi predvideti, da so pota dovolj široka. Štednja v tem pogledu ni na mestu, ker nas ovira pri delu in ga podražuje. Če smo ugotovili, da dovozna pota ovirajo promet, ali so sicer iz katerega koli razloga nepravilna, moramo dovoze preložiti. Razširitve in preložitve potov, posebno pri uvozi in izvozi, bodo včasih zahtevale, da moramo kakšen plot ali celo zgradbo podreti.

Pri domačijah v strnjenih naseljih bo preureditev dvorišča dostikrat nemogoča, ker bo primanjkovalo prostora za razne neobhodne potrebe, kot za zelenjadni vrt, mesto za sušenje perila, izpuste za perutnino, mlado govedo in svinje ter drugo, kar naj bo na dvorišču. Mnoge domačije nimajo niti pravega prostora za gnojišče, še manj pa možnost, da bi se mogle krave v ograjenem prostoru vsaj nekaj ur dnevno naužiti svežega zraka. Na samoti ležeče domačije bodo prostor mnogo lažje razdelile in če pri tem ne zadostijo vsem svojim potrebam, je dokaz, da jih upravljajo nesposobni ali malomarni gospodarji.

Če je dovolj prostora na razpolago, potem moramo najpraktičneje urediti one prostore, kjer ima dnevno delo gospodinja. Vsak uviden gospodar bo priznal, da ima gospodinja najnujnejše in tudi najraznovrstnejše posle v domačiji. Če mora pri delu prehoditi velike razdalje, ali če zaradi tega ne more nadzirati vsega, kar se na dvorišču in v zgradbah dogaja, potem zgubi veselje do dela in gre vse po zlu. V neposredni bližini njenega kraljestva, t. j. kuhinje, mora biti zelenjadni vrt, kurnik in izpust za perutnino, kakor tudi prostor, kjer suši perilo. Če mora gospodinja pomagati tudi pri drugih delih, za to določeni prostori ne smejo biti preveč oddaljeni.

Povezanost prostorov na dvorišču.

Na omejenem dvorišču bodo velike težave, če bi hoteli kaj na njegovi obliki spremeniti, ali pa če bi hoteli razpoložljivi prostor drugače zazidati in razdeliti. Mnogokrat se moramo tudi ozirati na sosede in razne druge okolnosti, tako da nam smernice za razdelitev prostora ne daje samo potreba po čim štedljivejši uporabi delovnih sil. Celotno pri popolnoma novi gradnji domačije

se ne moremo vedno ravnati po zamisli ali po kakšnem vzoru. Tem bolj bomo ovirani pri prezidavah in bomo primorani to ali ono nesmotrnost še dalje trpeti.

Ali je povezanost raznih prostorov v zgradbah in delovnih mest na prostem pravilno izvedena, nas poučijo sledeče ugotovitve:

1. Dnevna in letna vsota tovorov, ki jih moramo prenašati v hleve: voda, gnoj, zelena in suha hrana, ensilaža, nastilj;

2. Kolikokrat dnevno oziroma tedensko moramo isto delo ponoviti: napajanje živine, priprava krme, krmljenje, čiščenje hleva, nadziranje živine itd.

3. Kdo opravlja ta dela: gospodinja, dekle, mladgletni, hlevar, itd.

Da si napravimo sliko, koliko tovara in na kakšne razdalje moramo letno premagati, navedemo kot primer oskrbo ene molzne krave na domačiji, ki ne razpolaga z vodovodom in na kateri razdalje raznih delovnih mest niso prevelike.

Letno prenesemo tovorov:

120 samokolnic svežega gnoja	18 m daleč ali 180 mtc na	2.160 m
1822 zajemalk vode po 10 litrov	6 m daleč ali 182 mtc na	10.954 m
700 košev zelene hrane	17 m daleč ali 105 mtc na	1.330 m
70 košev pese	17 m daleč ali 35 mtc na	1.330 m
20 košev ensilaže	20 m daleč ali 30 mtc na	400 m
180 košev nastilja	22 m daleč ali 20 mtc na	3.960 m
200 košev sena	20 m daleč ali 22 mtc na	4.000 m
100 zajemalk krepke hrane	26 m daleč ali 4 mtc na	2.600 m
100 kant mleka	15 m daleč ali 25 mtc na	1.500 m
Skupno 603 mtc		28.234 m

Za oskrbovanje ene krave prenesemo na leto 100 krat več tovara kakor krava sama tehta, in sicer prenosimo ta tovor čez 28 km daleč! Iz takšnih ugotovitev si lahko izračunamo za svoje število živine, koliko časa, dela in potov smo uporabili za njeno oskrbovanje. Istočasno pa nam te številke dokazujejo, da je v resnici nujno potrebno na lastnem dvorišču proučiti, koliko nepotrebnega dela bi se lahko prihranilo, če bi samo prenašanje tovorov tako uredili, da pota in uporabljeni čas skrajšamo.

Največja zapreka olajšanju dela in varčevanju s časom je pomanjkanje zadostnega prostora. To velja ravno tako za obseg dvorišča kakor tudi za posamezne prostore v zgradbah. Najboljši dokaz za to trditev nam bo dala proučitev dolžnosti in delovnega prostora gospodinj. Ta bi si namreč mogla mnogo truda, časa in potov prihraniti, če bi imela v zgradbah toliko prostora, da bi bila vsaka stvar na svojem mestu in se ne bi zgubila

v brezplodnem in nervoznem iskanju, kje je kaj. Predčasni zgaranoosti in obolenju naših kmečkih gospodinj je največkrat kriva nepraktičnost njenega delovnega prostora. Žal se tega zavemo šele, ko je prepozno.

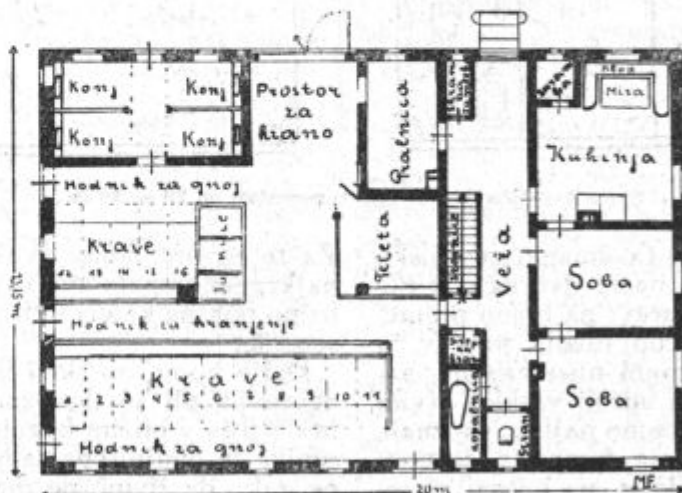
Kuhinja je najvažnejši delovni prostor gospodinj, posebno če v njej ne kuha samo za družino, temveč jo uporablja tudi za kuho hrane za živino. Kuhinja mora biti res prostorna in svetla, a razne pritlikline, ki spadajo h kuhinji, kot jedilna shramba, kašča, shramba za mleko itd., morajo biti tik nje, in sicer v pritličju (vidi sliko). Če to ni mogoče, je premisliti, ali ne bi kazalo peč za pečenje kruha (v hišah, kjer ni v družinski sobi krušne peči), postaviti na dvorišču tik vhoda v kuhinjo ali pa, da se kašča, kjer shranjujemo krepko hrano za živino, nadomestiti z zadostno velikim žitnim zabojem v hodniku, kamor prenesemo hrano le od časa

postaviti novo na bližnje polje kot pa gospodinj mučiti z nezadostnim prostorom.

K preureditvi šupe nas bo marsikje prisililo tudi to, da so hlevi pretesni in nam ne dovoljujejo, da bi držali več živine, čeprav bi bilo krme na razpolago in tudi naše njive bi bogato poplačale boljše gnojenje. Seveda, če smo prisiljeni šupe premestiti izven dvorišča, bomo imeli več dela s prenosom nastilja ali drugega, kar v njem shranjujemo. Toda v zimi ni večja uporaba časa tako usodna kakor poleti. Šupa izven dvorišča blizu polj pa nam bo ob žetvi omogočila pri prenašanju tovorov prihranek na delu in času, ker takrat itak komaj zmagujemo. Vedno pa odloča o tem, ali naj premestimo kakšen delovni prostor izven dvorišča, vsota celotnega prihranka na delu in času.

Novi porazdelitvi prostorov v zgradbah se včasih ne moremo izogniti, ker prostore (n. pr. hleve) zaradi njihove dosedanje oblike ne moremo tako urediti, kakor bi želeli. Tudi material, iz katerega so zgradbe sezidane, v mnogih slučajih ni koristen za zdravje živine. Slednje velja predvsem za svinjake, kurnike in hleve za mlado govedo, pri katerih postavljamo posebne zahteve na gradbeni material. Če pri starih hlevih, kjer smo do sedaj te vrste živine držali, ni mogoče dodati tudi ograde za izpust živine, nas bo ta nujna potreba prisilila, da moramo računati z večjimi prezidavami ali novogradnjami.

Tloris gospodarskih zgradb naj se ravna pri majhnih in srednjih kmetijah po obsegu dela, ki ga ima gospodinja. Na sliki lahko vidimo, kako je mogoče praktično urediti prizemlje kombinirane stanovanj-

Tloris domačije (prizemlje) na posestvu od 20 — 30 ha.

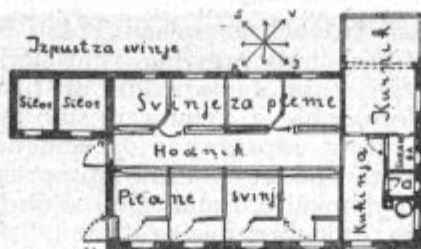
ske in gospodarske zgradbe. Čeprav moramo hleve smatrati za delovno območje, ki ne pripada samo gospodinjji, vendar moramo vzeti pri gradnji teh prostorov obzir na njo. Vedno se dogaja, da pade skrb za živino na njo, kadar je družina zaposlena na polju. Ravno takrat ima gospodinja najmanj časa in zato mora biti povezanost hlevov s kuhinjo tako izvedena, da gospodinja lahko opravi tudi delo v hlevu, im sicer z najmanjšo potratno časa in potov. Preračunati moramo torej, koliko potov bo morala gospodinja v gospodinjstvu in okoli živine dnevno napraviti v slučaju, kadar mora vse delo sama opraviti in skušali bomo, da razdalje čim bolj zmanjšamo. Ugotovili bomo, da gre gospodinja najčešče h kurniku, potem h kravam, najmanj pa k svinjam. To se dogaja tudi če imamo urejeno samodelno napajanje živine v hlevu, ki sicer daje največ dela.

Gospodinja ali njena pomočnica tudi molzeta krave in prenašata mleko v kantah do shrambe. Zato želi vsaka gospodinja, da ni predaleč kravji hlev, da so pota ravna in brez stopnic ter če je le mogoče pod streho, kar zmanjša čiščenje v hiši v mokrem času.

Kakor smo že ugotovili, se v hlev za krave donša in odnaša največ tovorov. Razumljivo je, da morajo biti vse shrambe in naprave (gnojilišče, senik, ensilažna jama, klet za krmno peso), od koder prenašamo te tovore v hlev ali iz hleva, v njegovi neposredni bližini. Pri senu imamo najmanj izgube, če leži senik nad hlevom in mečemo seno skozí odprtino v stropu v prostor za pripravljanje hrane. Prenos stelje nam dela dnevno najmanj neprilika. Toda ker se stelja rada raz-

trosi po dvorišču, ki ga moramo potem čistiti, bomo skušali to nepriliko odpraviti s tem, da predvidimo pored hleva mali prostor, kamor tedensko enkrat nanosimo stelje za ves teden. Ravno tako bomo nanosili iz kašče tedensko količino zrnate hrane v pripravljen zaboj. Če leži kašča nad hlevom ali prostorom za pripravljanje hrane, si bomo uredili lijake kot so razvidni na sliki.

Mesto za svinjak bomo izbrali po zdravstvenih načelih. Postavili ga bomo na sončnem kraju in tako, da nam ne osmradi stanovanja. Svinjak naj pa tudi ne leži preveč oddaljen od hiše, niti od ognjišča, čeprav proizvajajo svinje manj gnoja kot govedo. Hlev naj ne bo preveč obširen, zgrajen mora biti iz materiala, ki prepušča zrak in ki more dosti sončnih žarkov vsrkati (sonce je najboljši razkuževalec!). Gradnja in notranja ureditev takšnih svinjakov nas ne bo preveč stala, če bomo znali uporabiti gradivo, ki ga imamo na posestvu na razpolago. K svinjaku spadata tudi silos za krompir in kuhinja za živalsko hrano, da se ognemo prenašanju tovorov na večje razdalje.

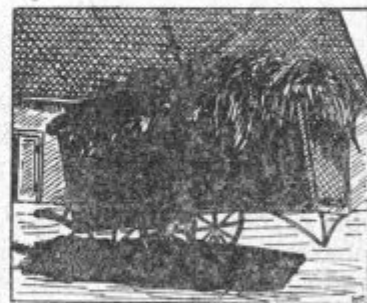
Tloris svinjaka in kurnika

Kakor smo že ugotovili, običe gospodinja dnevno največkrat kurnik, seveda če je ta urejen in skušamo s kurjerejo doseči znatne gospodarske koristi. Če moramo svinjake na novo zgraditi, potem bo kazalo zraven njega postaviti tudi novi kurnik. Tako bo gospodinja, kadar ima opravke v svinjaku, mimogrede nadzirala tudi perutnino. Bližina kuhinje za živalsko hrano ji bo olajšala prenos piče.

Konjski hlev ne zahteva prenosa velikih tovorov, saj konje napajamo na prostem, in nam ni treba donšati velikih tovorov hrane, niti odnašati večjih količin gnoja. Le zaradi potrebnega nadzorstva je priporočljivo, če konjski hlev ni preveč oddaljen od stanovanja.

Mnogokrat bomo s preudarno razporeditvijo mesta za šupo, po-

jato ali kozolec prihranili marsikatero nepotrebno pot. Posebno pride to v poštev, če v teh zgradbah ne shranjujemo samo stelje, temveč tudi seno. Če je pot precej dolga, si olajšamo delo s kareto, katero si po sliki lahko sami napravimo.

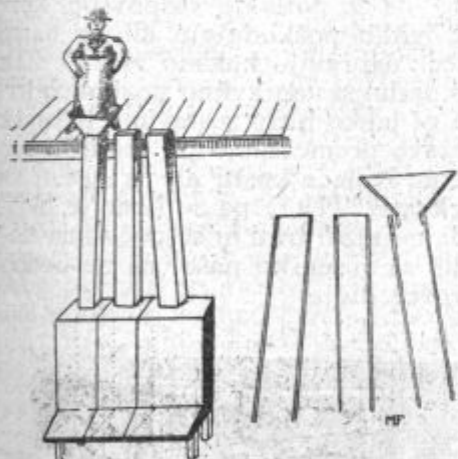
Kareta za prevažanje sena in nastilja po dvorišču. Izdelamo si jo sami iz lat in žične mreže.

Izboljšanja v starih hlevih.

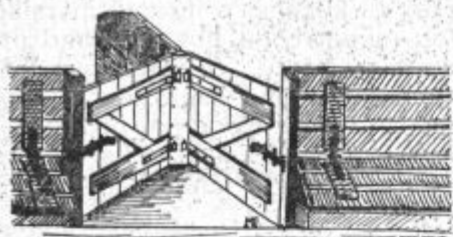
Pri novogradnjah hlevov bomo vselej že pri izdelavi načrta pazili na to, da jih uredimo namenu primerno in da si olajšamo delo v njih. Toda tudi v starih hlevih ne smemo njihove notranje ureditve vzeti kot nekaj, kar se ne dá spremeniti in bolj praktično urediti. Ta izboljšanja se dajo dostikrat izvesti z majhnimi stroški in z doma razpoložljivimi sredstvi, le volje in znanja je treba.

Marsikatera gospodinja bi rada redila več svinj in tudi piče zanje bi v gospodarstvu ne primanjkovalo, toda v svinjaku ni prostora za večje število. Prav za prav prostora v posameznih razdelkih bi še bilo, le korito je prekratko in bi močnejše živali odrivale slabейše pri jedi. Iz te neprilike ne pomaga drugega, kakor da korito podaljšamo. Korito hočemo imeti ob hodniku, ker si tako olajšamo delo pri dajanju hrane. Ob hodniku je tudi vhod v razdelke in vrata prav za prav ovirajo podaljšanje korita. Torej bi bilo treba vrata zožiti, kar pa bi bilo zopet nerodno, saj skozi vrata iznašamo gnoj.

V takem primeru bomo najprej odstranili zidane stene in stebriče med razdelki ter jih nadomestili z lesenimi, ki zavzemajo manj prostora. Če to ne zadostuje, moramo vrata drugače namestiti. Če pregrado med razdelki skrajšamo za 40 cm in vrata poševno obesimo, kakor je to razvidno s slike, bomo pridobili

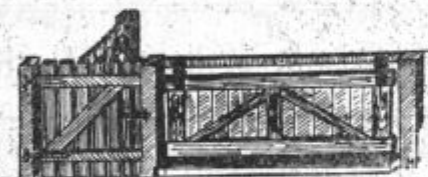

Naprava za direktno polnjenje žitne skrinje v hlevu s krepko hrano. Lijak se lahko postavlja od cevi do cevi

Poševna vrata v svinjaku

pri 120 cm širokih vratih 65 cm, ker na strani hodnika potrebujemo pri takih vratih le 55 cm prostora. Ravno tako lahko zmanjšamo prostor za vrata, če predvidimo za dva sosedna razdelka namesto dveh samo ena vrata. Tedaj pa moramo pregrado med razdelki napraviti pregibljivo, da lahko zapremo oddelek, v katerega ne nameravamo stopiti. Kako se taka ureditev skupnih vrat izvede, vidimo na sliki.

Skupna vrata za dva oddelka v svinjaku.

Pridobimo 60 cm prostora za podaljšanje korita.

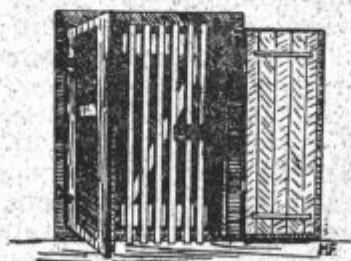
Mnogi starinski svinjaki pri nas so zgrajeni tako, da so oddelki za svinje do stropa pregrajeni in predstavljajo prav za prav niz popolnoma oddeljenih mračnih čumnat, v katere vstopamo skozi normalna vrata. Pred temi vratmi navadno ni niti zaprtega hodnika, temveč je vhod v vsak hlev izpod napušča. Takšen svinjski hlev ima nešteto zdravju svinj škodljivih lastnosti. Največja pogrška v tem pogledu je ta, da so hlevi hladni in se svinje kaj lahko prehlade. Če svinja povrže v zimskem času, jo moramo premestiti v zasilni obor v kravjem hlevu. Ker take hleve težko čistimo, svetloba ima dostop le skozi ozko lino ali majhno okno na vratih, nadlegujejo živali stalno razne bolezni. Gospodar sčasoma izgubi veselje do svinjereje, sebi in svojemu gospodarstvu v škodo.

V takih primerih ne pomaga drugo, kakor da svinjak prezidamo. Od prvotne zgradbe bo ostala le streha, morebiti še zadnji in stranski zidovi, medtem ko bomo čelni podolžni zid potisnili čisto na rob napušča, tako da prestavimo prej odprti hodnik v zgradbo. Če širina

prostora dovoljuje, bomo skušali hodnik premestiti med pregrade v sredino hleva, če je pa prostor preozek, bo pač hodnik moral ostati ob zidu. Pregrade med obori bomo napravili iz lesa, da zavzamejo manj prostora. V večini primerov bo material, ki ga pridobimo pri podiranju stare razdelitve v hlevu, zadostoval za novo razdelitev, ker pregrade oborov ne bodo segale do stropa kakor v starem hlevu, saj zadostujejo 120 do 140 cm visoke.

Posebno pozornost bomo posvetili dostopu dovoljne svetlobe, ventilaciji, materialu za pod, ki naj se dá lahko čistiti in prati, ter praktični ureditvi za hranjenje in iznašanje gnoja. V večini primerov bomo pridobili toliko prostora, da bomo v zgradbi lahko uredili tudi kuhinjo za svinjsko rejo. Če prostora ni, bomo rajši žrtvovali malo več in kuhinjo dozidali, saj če ima gospodinja prostore za svoje delo praktično urejene, ne bo samo ona, temveč tudi gospodar pridobil na zanimanju in veselju do svinjereje.

V mnogih starih kravjih in konjskih hlevih, ki so zidani v hrib, je prezračevanje mogoče le skozi vrata. Kako je mogoče ventilacijo temeljiteje izvršiti, smo v »Kmetovalcu« že večkrat opisali. Poleti pa dostikrat tudi pravilna ventilacija ne zadostuje, da spravimo dušljivo toploto iz hleva. Primorani smo pustiti vrata odprta, kar pa zelo neradi storimo, če moramo po opravkih z domačije. Pomagamo si na ta način, da napravimo vrata iz lat, ki jih lahko zaklenemo. Tako imamo potem dvojna vrata, ker ponoči vrata iz lat niso dovolj trdna.

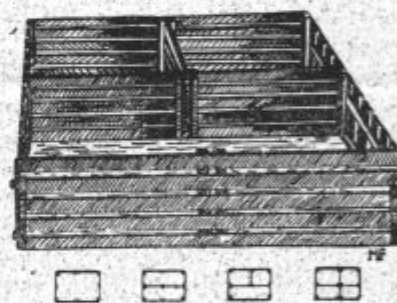
Dodatna vrata iz lat za hleve

Slika kaže bolj praktično ureditev tega vprašanja, če so hlevska vrata dvodelna. Eno krilo vrat pustimo stalno odprto. Na drugo pa obesimo drugo lahko krilo iz lat, ki ga zapiramo na podbojih. Takšna dvojna vrata zavzamejo malo prostora in nas ne ovirajo pri delu. Kljub temu pa lahko uporabljamo

tudi stalna vrata za zaklepanje hleva, kadar smo odsotni.

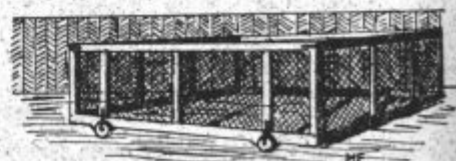
Na posestvih, kjer redijo večje število krav, se dostikrat primeri, da več krav druga za drugo povrže. Sicer je navadno v hlevih na razpolago večji obor za sesajoča teleta, toda ker se lahko zgodi, da teleta drug drugega sesajo na popku, dokler ne odpade in se zaceli, neradi sesajoča teleta skupaj zapiramo. Pomagamo si tako, da obore zasilno pregradimo ali pa vezemo teleta k materi. Niti eno niti drugo ni priporočljivo. Zasilne pregrade se rade podrejo in poškodujejo živali, mati pa nima nikoli miru, če je tele stalno zraven nje.

Temu odpomoremo tako, da napravimo ono stran obora, ki leži ob hodniku, samo iz vrat. Za pregraditev obora pa si napravimo lese iz lat, ki jih z lahkoto namestimo ali odstranimo. Na vsakih vratih je odprtina in priprava za pritrditev vedra za napajanje (polica in kavelj za obešanje vedra). S slike razvidimo, kako naj uredimo razdelitev obora, da bo čimbolj praktična.

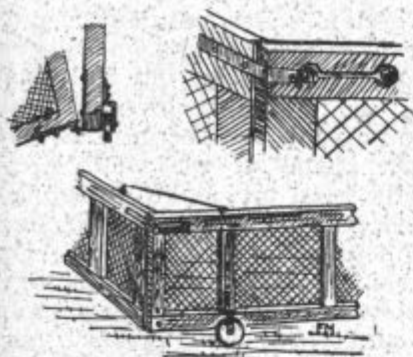
Ureditev obora za sisajoča teleta

Sesajočim teletom moramo privoščiti, da se na prostem naužijejo svežega zraka. Tudi če imamo ograjeno dvorišče, teleta neradi puščamo, da se potikajo vsepovsod, ker se lahko poškodujejo ali pa nam sicer napravijo kakšno zmedo. Za to svrhu si napravimo pozimi obor, ki ga lahko hitro sestavimo in brez težave premeščamo po trati, ki se je ne izplača kositi ali pa opasti s kravami. Teleta pa se bodo le motila na nizki trati in se počasi navedila za jesensko pašo, da ne bodo preveč divja.

Premični izpust za teleta, ovce in gosli

Vezava stranice pri premičnem izpustu.

Obor na sliki sestoji iz štirih lesenih okvirov, 3 do 5 m dolgih,

kolikor bomo pač imeli telet. Okvire prevlečemo z žično mrežo. Zvezemo jih s kavli. Na dveh nasproti si stoječih okvirih pritrdimo po dva lesena kolesčka, da lahko izpust premaknemo brez razstavljanja. V kvadratnem izpustu širine 3 m se lahko paseta dve teleti ali štiri ovce, v 5 m širokem že štiri do pet telet ali deset ovac. Izpust lahko uporabimo tudi za gosi. S takšnim izpustom postopoma opasemo vse dvorišče, sadonosnike in trate ob njivah, kjer bi sicer morali imeti pastirja. Več pokažejo slike.

Preskrba domačije z vodo.

Med dnevnimi opravki na domačiji zavzema preskrba z vodo mnogo truda, saj je voda sorazmerno zelo težka. Gospodarstvo, ki obdeluje 10 ha zemlje, potrebuje dnevno 1000 l vode, pri 17 ha že 1500 l in pri 25 ha 2000 l, od katere količine odpadejo na živino okoli tri četrtine. Potreba po vodi pa seveda naraste v dnevih, ko gospodinja pere, ali kadar imamo koline, na 1500, 2200 odnosno 3000 l. Če moramo to količino vode dnevno napumpati in raznositi na kraj uporabe, bomo za to potrebovali dnevno $5\frac{1}{2}$, 8 odnosno 11 ur, ne upoštevajoč zalivanja vrta. Delo za preskrbo 1 m³ vode nas stane potem trikrat več, kakor pa plača meščan za porabljeno vodo iz vodovoda.

Ko bodo naši gospodarji čitali te številke, bodo zaničljivo zmajevali z glavami, češ že spet hoče biti škric pametnejši od nas praktikov. V pomirjenje naj bo ugotovljeno, da te številke veljajo samo za gospodarstva, ki so res praktično urejena, kjer se vsa živina napaja v hlevu, kjer se — o potratu — tudi na vrtu redno zaliva in kjer ima družina smisel za čistoto, ne samo osebnost, temveč tudi pri živalih in v vseh prostorih na dvorišču.

Marsikdo si bo mislil, kaj je potrebno živino napajati v hlevu, če je v bližini potok ali pa studenec. Taam, kjer mora živina prebiti ves dan v mračnem in dušljivem hlevu, je napajanje na prostem res prava blaagodati za živino. Zeleti bi celo bildo, da je napajališče čimbolj oddaljeno, da družina zgubi na dragocennem času pri vsakem napajanju vsaj celo uro. Sprehod do napajališča in nazaj je namreč za živino edilna prilika, da se v takšnih zaničnih razmerah naužije svežega zraka.

Kaj pa sprehod gospodinj in prezebanje v premočeni obleki ob izvoru vode, kadar pere perilo, ali je tudi to v korist družini in gospodarstvu? Ali gospodar in družina godrnjajo, če jim gospodinja postavi na mizo okusne in osvežujoče prikuhe, ki so zrasle na pravočasno zalitem vrtu? Zato ne godrnjajmo predčasno, temveč premisljmo, koliko dela, truda in časa bi si prihranili, če bi imeli na razpolago vodo vsaj vsepovsod tam, kjer jo potrebujemo v največji količini.

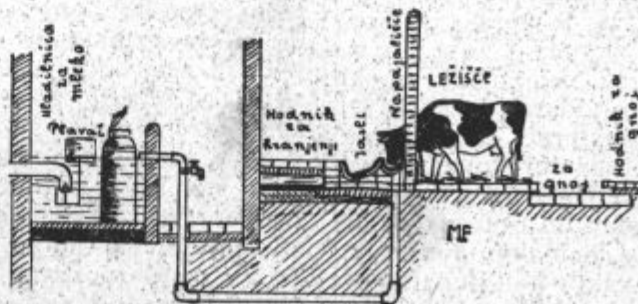
V splošnem rabi dnevno vsaka oseba družine in vsako odraslo govedo po 50 l vode. Ugotovitve na več pravih kmečkih posestev so pokazale, da se od te količine uporabi: v konjskem hlevu 5 %, v kravjem hlevu 40 %, v svinjaku 5 %, v kuhinji za živalsko rejo 30 % in v gospodinjstvu 20 %. V dnevih, kadar ima gospodinja perilo in v času, ko moramo zalivati vrt, se seveda ta dnevna poraba poveča in razmerje spremeni. Toda iz teh podatkov nam je jasno, da bi morali imeti vodovod predvsem na mestih največje uporabe, a to je v hlevu za govedo, v kuhinji za živalsko rejo in v stanovanjski hiši. Če nimamo vodovoda, bi morali imeti vsaj v teh prostorih večje posode, kamor bi vodo enkrat na dan nanosi-

li ali napumpali v času, kadar bi nam dnevna razdelitev dela to dovoljevala. Slab gospodar je, ki prisili družino, da mora za vsak škaf vode sproti iti k vodnjaku!

Če imamo vodovod, potem si bomo v hlevu uredili samodelno napajanje. Spoznali bomo namreč, da si bo živina razdelila napajanje vsaka drugače in da bo naenkrat popila le po nekoliko litrov vode. Ugotovili bomo tudi, da nam bodo krave dajale več mleka in da bo živina sploh veliko lepše napredovala, kakor pa, če jo prisilimo, da se prekomerno napije takrat, kadar mi to želimo. Živina se tudi ne bo prehladila, kakor se to pozimi rado dogaja, saj bo pila le postano vodo in v majhnih količinah, ki tudi, če je voda mrzla, ne morejo škodovati.

Toda, kako priti do vodovoda? To se bo ravnalo po naravnih pogojih: kje je izvor vode in kakšen je teren. V hribovitih krajih zajamemo nad domačijo vodo v dosti velik vodnjak ter jo po ceveh vodimo na uporabna mesta. Če je pritisk majhen in voda prepočasno teče, moramo postaviti pod streho ene gospodarskih zgradb še dosti prostoren dodatni zbiralnik, da pritisk vode pri izteku zvišamo. Kjer naravnega padca zemljišča za dovod vode ni, ali če bi naprava vodovoda zaradi oddaljenosti stala preveč, imamo pa na dvorišču dovolj močan studenec, bomo vodo napumpali vsak dan v zbiralnik, od koder jo potem napeljemo po ceveh do mesta uporabe. Dandanes se dobe ročne in motorne pumpe, ki niso predrage in s katerimi delo hitro opravimo.

Velikost zbiralnika se ravna po tem, ali imamo napajanje živine urejeno samodelno, ali pa napajamo vso živino naenkrat ob določenih časih. V slednjem primeru bomo potrebovali istočasno mnogo več vode in tudi pritisk vode mora biti višji, da napajanje ne traja pre dolgo. To dosežemo, če napravimo

Istočasna uporaba vodovoda v hladilnici za mleko in za samodelno napajališče v hlevu

zbiralnik večji, kar pa stroškov ne zviša preveč, ker je znano, da stroški na l l zapremlnine padajo z njenim porastom. To moramo upoštevati pri nakupu pumpe, ki mora biti čim uspešnejša, čim večja je istočasna uporaba vode. Splošno se računa, da mora biti v gospodarstvih, kjer napajanje ni urejeno samodelno, zmogljivost pumpe za 30 %, a zapremlnina zbiralnika za 100 % večja, kakor je to potreba pri samodelnem napajanju.

V strnjenih naseljih, pa tudi tam, kjer je več domačij blizu druga druge, bo kazalo urediti vodovod skupno s sosedi. V bližini Ljubljane si je nekaj gospodarjev napravilo pred leti takšen vodovod z lesenimi cevmi. Skoraj neverjetno, a resnično je, da so te lesene cevi trajale nad 30 let in šele po preteku te dobe so cevi zamenjali z železnimi. Sedaj v zimi je čas, da se sosedje za takšne skupne naprave dogovore, izdelajo načrte in izvrše potrebna zemlja dela. Higijenski zavod v Ljubljani, ki takšna stremljenja tudi gmotno podpira in ima bogate skušnje, bo interesantom rad pomagal z nasveti in tudi sicer v vsakem pogledu.

Najtežje je s preskrbo vode v kraških predelih, kjer manjka dovolj močnih naravnih izvorov. Če pa so na razpolago, leže tako neugodno, da se naravni padec redkokdaj more izkoristiti. V teh krajih preskrba z vodo ni samo vprašanje praktične ureditve domačije, temveč dostikrat naravnost tudi obstoja posameznih gospodarstev ali celo vsega naselja. V takšnih razmerah tega važnega življenjskega vprašanja posameznik ne more sam rešiti, temveč ga more rešiti skupnost pod vodstvom zadrug in s pomočjo oblasti. Posameznik pa mora imeti za skupno akcijo razumevanje, spoznati neogibnost za napredek kmetijstva in biti pripravljen tudi na gmotne žrtve. Te žrtve so se še vselej izplačale in kratkoviden je tisti, ki ne tvega, jih sorazmerno nositi.

Kljub temu, da je vprašanje preskrbe z vodo ponekod že zadovoljivo rešeno, bi vendar ne smelo biti nikjer gospodarstva, ki bi si ne napravilo cisterne za zbiranje deževnice. Četudi deževnice ne potrebujemo v gospodarstvu in na dvorišču, pa nam bo prav prišla za zalivanje vrta, namakanje njiv in travnikov ali kakor koli. Izdatek se bo bogato izplačal, le namakanje moramo urediti tako, da nam ne

bo povzročalo prekomernega dela. Tega se namreč vsakdo boji, kar je razumljivo. Dostikrat se naprava ne izkorišča, kakor bi bilo pričakovati, ker zbiramo vodo le na polovici strehe, cisterna je premajhna in zbrana količina vode ne zadostuje za uspešno in dolgotrajnejše zalivanje ali namakanje. Strešne žlebove, če jih ni, lahko doma sami napravimo. Tudi dovod vode z oddaljenejših streh v cisterno bomo v večini primerov sami mogli urediti. Isto velja za dovod vode na kraj uporabe. Le malo podjetnosti in preudarnosti je treba pri izbiri pravega mesta za cisterno kakor tudi glede njenega obsega.

Vselej, kadar rešujemo vprašanje preskrbe z vodo, imejmo pred očmi tole: Količina mora biti tolikšna, da ne zadostuje samo za gospodinjstvo, temveč tudi za napajanje živine in vsaj tudi za vrt. Voda mora biti lahko dostopna na vseh mestih uporabe, sicer nismo rešili glavnih dveh vprašanj: olajšanje dela in štednjo s časom. Potrebne naprave lahko zgradimo postopno, v več letih, po naši gospodarski moči, toda že takoj v začetku gradnje moramo imeti o vsem točno izdelan načrt, ker z dodajanjem in krpanjem si preskrbe z vodo nikoli ne bomo mogli praktično urediti.

Gnojišča.

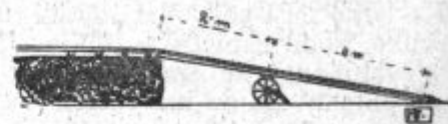
Kdor ima večje število goveđ, posebno krav in mlade živine, ki prebije ves dan v hlevu, mora na dan znositi precejšnjo količino gnoja iz hleva. Ker proizvajajo odraslo govedo do 150 mtc gnoja na leto, raste z vsakim metrom razdalje do gnojišča tudi količina dela, ki ga moramo več obvladati. To okolnost moramo, kadar določamo mesto za gnojišče, upoštevati.

Gnoj zlagamo na gnojišče 3 do 3½ m visoko. Tudi to okolnost moramo upoštevati in, če dovoljuje teren, izbrati tako mesto, da bomo brez večjih težav mogli voziti samokolnice z gnojem na to višino. Seveda ne smemo pozabiti, da bomo pozneje gnoj nalagali na vozove, da ga speljemo na polje. Dostop z vozovi k gnojišču mora biti zato tako urejen, da bo nakladanje lahko izvedljivo, brez izgube časa in brez večjega napora.

Gnojišče bodi po dolžini vedno obrnjeno proti vratom hleva. Tako bomo vsak oddelek na gnojišču lahko nalagali po najkrajši poti. Če nameravamo z gnojem napolniti vsak mesec en oddelek gnojišča (a tako naj si to delo uredimo), potrebujemo za vsako odraslo govedo in oddelek ½ m² prostora. Ker predvidevamo, da bomo gnoj dvakrat na leto izvozili, bomo razdelili gnojišče na šest oddelkov ter uporabili za vsako odraslo govedo skupno 3 kv. metre. Pri nalaganju gnoja na vozove se je pokazalo, da postaja delo vse bolj zamudno, če znaša razdalja od najoddaljenejšega mesta, kjer leži gnoj, pa do voza več ko 3½ m. Zaradi tega širina gnojišča ne sme prekoračiti te razdalje.

Če je gnojišče oddaljeno vsaj 15

metrov od vrat hleva in leži dno nekoliko niže od višine dna hleva, potem vzpon na 3½ m visoko naložen gnoj ne bo znašal več ko 9° in prevoz gnoja s samokolnico ne bo pretežak. Samokolnice vozimo po 80 cm širokih brveh, ki jih pa moramo podložiti s kozami, deloma tudi premično s starimi kolnicami od voza. To je bolj pripravno v primeru, če nam brv preprečuje prevoz po dvorišču in moramo del brvi zaradi tega večkrat odstraniti. Takšno premično brv kaže slika. Kakor je z nje razvidno, jo moramo podpreti točno na tretjinski dolžini, stalno brv pa na vsake 3 m.

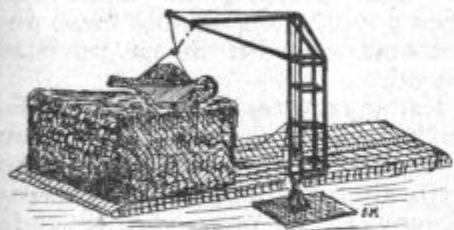
Prestavljiva brv za dovoz gnoja na gnojišče

Če je zemljišče dvorišča popolnoma ravno, bo vredno premisliti, ali ne bi kazalo ob gnojišču postaviti dvigalo, s katerim bi dvigali potem kar celo samokolnico z gnojem vred, kakor to kaže druga slika. Posebno na tesnih dvoriščih, na katerih je gnojišče tik hleva, gnoja brez te naprave ne bomo mogli pravilno zlagati v oddelku, kar bo seveda v škodo dobrini gnoja. Takšno dvigalo (kran) nam lahko izdelata kovač. Ob gnojišču moramo zabetonirati med dva razdelka cevi, v katere vtaknemo dvigalo, ko začnemo zlagati gnoj na novi oddelek.

V oddelkih na gnojišču zlagamo gnoj čez 3 m visoko predvsem radi pravilnega zorenja gnoja. Prednosti tega večjega truda pa uživamo tudi pri vsem poznejšem delu z njim.

Olajšano nam je nakladanje na vozove, ker mečemo gnoj z višine. Zaradi pravilne preperelosti gnoja zmorejo nakladanje tudi šibkejši delovne moči, posebno če s široko lopato vzdolž gnojnega kupa razsečemo kopice na nepreširoke trakove. Zadnja prednost je tudi ta, da

Dviigalo (kran) za vzdigovanje gnoja na kopice

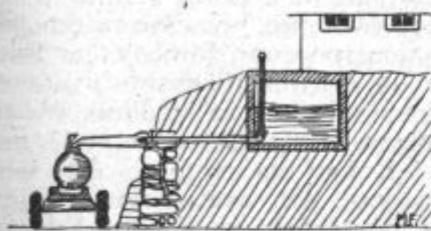
se prepereli gnoj laže in bolj enakomerno razdeli na njivi, vsled česar je uspeh gnojenja sigurnejši.

Pri vseh opravkih okoli gnoja moramo imeti vedno pred očmi, da

ni cilj pravilnega postopanja samo pridobitev zrelega gnoja in smotrna ureditev dela, temveč tudi razdelitev izvoza. Gnoj zlagamo v oddelke zato, da popolnoma dozori do uporabe, oziroma do trenutka, kadar nam poljska dela dovoljujejo, da uporabimo sprege za izvoz gnoja, bodisi neposredno na njive, bodisi na kopice zraven njiv. Najmanj nam izvoz gnoja hodi v napoto pri drugem delu, če ga izvozimo v zimi za gnojenje spomladi, oziroma med košnjo in žetvijo za gnojenje v jeseni. Pravilno je, da ga kraj njive, ki jo nameravamo gnojiti, zložimo v večje kupe in pokrijemo z zemljo. Tako nam žarko sonce poleti gnoj preveč ne izsuši, oziroma zimska moča ne izpere najkoristnejše snovi iz njega. Če si bomo gnojišče razdelili na 6 oddelkov in gnoj dvakrat letno izvozili, bomo si delo pravilno razdelili in olajšali, a gnojili bomo vedno s popolnoma dozorelim gnojem.

Gnojnična jama.

Mesto za gnojnično jamo določuje medsebojna lega hleva za govedo, predvsem kravjega, in pa gnojišče. Če je mogoče izkoristiti padec zemljišča, bomo jamo naredili tako, da gnojnica iz nje sama teče v voz, s katerim jo razvažamo (glej sliko). Podzemeljske cevi naj

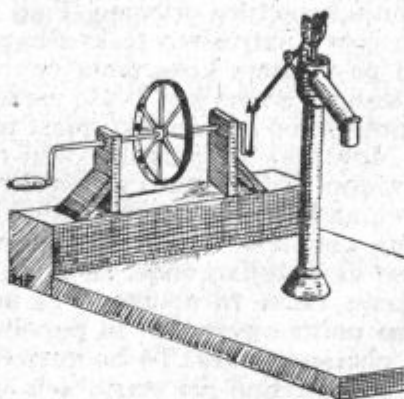

Izkoriščanje naravnega padca pri prevažanju gnojnice

bodo iz gline ali mešanice eternita in cementa. Železne cevi zaradi rjavrnja niso pripravne. Paziti pa moramo na tole: Cevi morajo biti vedno napolnjene z gnojnico ter se morajo iztočne pipe zrakotesno zapirati. Če imamo razen iztočne pipe še čep pri vходу v cev, kakor se ponekod prakticira, mora biti iztočna pipa že odprta, ko izderemo čep in gnojnico spustimo. Kdor na to ne pazi, se mu lahko primeri, da cev počí. Gnojnica je gosta in pri zaprti iztočni pipi, kadar spustimo gnojnico v cev, zrak ne bi mogel

odhajati, temveč bi nastal v cevi hud pritisk, ki bi jo razgнал.

Če pri izpraznitvi gnojnične jame ne moremo uporabiti naravnega padca, potem moramo imeti črpalko za gnojnico. Te črpalke so raznih sistemov, od ročnih do motornih. V naših gospodarstvih bodo prišle v poštev predvsem ročne. Kako si delo z njimi olajšamo, je razvidno s slike.

Olajšan pogon gnojnične sesalke. Napravo, kakor jo kaže slika, lahko sami napravimo, če imamo kakšno staro jermenico ali drugo težko železno kolo, ki daje pri vrtenju zamah. S poskušanjem bomo ugotovili, kako dolga mora biti železna spojnica, s katero zvežemo ročico na sesalki z vrtilno osjo. Vezava spojnice mora biti čim lažje gibljiva, kar bo vsak kovač znal urediti.

Ali se slamoreznica izplača tudi na malih posestvih?

Med nami vlada zmotno mnenje, da je slamoreznica gospodarsko upravičena le za kmetije, ki rede vsaj šest glav živine; za nabavo stroja pa se ne izplača, če stojita v hlevu samo eden ali dva repa. Bog obvari, da bi kmet pomislil tudi na rezanje nastilja, ker potem gotovo v njegovi glavi ni nekaj v redu.

Če opazujemo živino pri jedi in če bi preračunali, koliko še dobre krme raztrese otepajoč se muh pod sebe, bi nedvomno ugotovili, da nam gre mnogo dobre krme v izgubo, ali da točneje rečemo, ne služi svoji svrhi. Toda s krmo, ki jo je izbirčna krava v teku leta raztrosila, bi mogli v mnogih gospodarstvih že zrediti 6 do 8 mesecev staro tele. Včasih zgubi gospodar tolikokrat dohodek od reje telet, kolikor ima izbirčnih goved.

Pri krmljenju nerazrezanega sena pa nimamo samo to izgubo. Vsak gospodar bo vedel, kako hlastno poje živina rezanico, bodisi od slabega sena, bodisi od slame, če je pomešana med razrezano peso ali pa zeleno pičo. Prednost takšnega hranjenja dokazuje tudi bolj napredovanje, večja delovna in mlečna sposobnost živine.

Prežvekovalci rabijo razen prave hrane še precejšnjo količino neprebavljivega rastlinskega vlakna, ki nima druge naloge, kot da napolni želodec. Brez tega živina ne prežvekuje pravilno in ne more prebaviti popolnoma vseh snovi, ki so v pravi hrani. Za polnjenje želodca je čisto vseeno, kakšno rastlinsko vlakno uporabimo, samo da je dosti drobno in ne vsebuje zdravju škodljivih snovi. Razna debelejša stebela v senu itd. moremo le s slamoreznico pripraviti, da jo živina poje. Isto velja tudi za osušena in zelena stebela koruze, ki so kot polnilna hrana koristna govedu.

Gospodarstva naj uporabijo slamoreznico tudi za razrezanje slame, praproti itd. za steljo. Posebno pri malih gospodarstvih se bo s tem doseglo, da bo vsled večje uporabe slamoreznice v njo naložen denar donášal večje koristi in pokrila amortizacijo.

Razrezana slama vpije za 40 odstotkov več gnojnice kot nerazrezana. Kdor ima malo stelje, bo na ta način štedil ter bo shajal skozi vse leto s steljo.

Pa tudi kdor ima dosti stelje na razpolago, bo z rezanjem dosegel znatne prednosti. Razmerje dušika vsebujočih in dušika siromašnih snovi se bo v gnoju poboljšalo ter bo gnoj učinkovitejši, čeprav ga bo manj. Živino ne bo potrebno tolikokrat čistiti, ker bo ležišče manj mokro. S konzerviranjem gnoja imamo manj dela, ker se gnoj lažje zлага na kupe, lažje ga nakladamo in raztrosimo. Pa tudi manj izgub na hranilnih snoveh bomo utrpeli. Rezana stelja poboljšuje gnoj.

V gospodarstvih, kjer ni urejene gnojnične jame, bo kratka stelja tudi to vprašanje povoljno rešila, saj bo skoro vso gnojnico upila. Če pa imamo preveč stelje, bo priporočljivo napraviti iz rezanice umetni gnoj, po navodilu, ki smo ga že pred leti objavili v »Kmetovalcu«. Prekomerno nastiljanje je škodljivi-

vo, ker rabi tak gnoj več časa za zorenje in ga navadno nedozorelega raztrosimo. Tako gnojenje daje malo koristi.

Kratka stelja v zemlji bolje deluje kot dolga. Zemljo bolj temeljito rahlja in uspešneje konzervira zimsko vlago za sušna obdobja.

Edina neprilika z razrezano steljo je pač ta, da je treba imeti slamoreznico in da moramo rezati. To delo z novejšimi slamoreznicami ni tako hudo, kot mislimo. Opravimo ga v sedanjem zimskem času za vse leto, saj gre dosti hitro od rok, ker steljo režemo na 20 do 30 cm dolžine.

Slamareznica spada v vsako kmečko gospodarstvo brez izjeme. Denar je v njej najboljše investiran, a stroj je trenutno prav poceni v razmerju s ceno pridelkom, ki jih prodajamo.

Nasveti za koline.

Letos bo treba posebno skrb posvetiti kolinam in shranjevanju mesa, saj bi bila škoda, če se meso pokvari, neprimerno večja ko sicer, pa tudi nenadomestljiva. Čeprav znajo naše izkušene gospodinjke meso za shranjevanje odlično pripraviti ter jim navodilo ni potrebno, vendar ne bo odveč, če jih opozorimo na nekatere okoliščine in jim damo novih pobud.

Priprave.

Predvsem moramo paziti, da se obe polovici mrtve svinje, preden jih razkosamo in vložimo v čeber, popolnoma ohladita. Nezadostno ohlajeno meso, če ga vložimo, ni okusno in se, kakor rečemo, »zaduši«. Kosi mesa naj ne bodo preveliki in po možnosti enako veliki. Krvave kose je najbolje, če jih takoj uporabimo, ali pa jih vložimo posebej in potem najprej uporabimo. Če pred vlaganjem izločimo kosti, dosežemo, da se bo meso bolje držalo. Kosti, ki jih ne moremo uporabiti takoj, vložimo v poseben čeber, kjer se drže dva do tri tedne.

Čeber za vlaganje moramo temeljito oprati, in sicer najprej z vročo raztopino sode, nato pa ga večkrat izprati s hladno vodo. Meso se bolje drži, če v čeber vržemo 10 do 20 zrn stolčenih brinjevih jagod in nanje do polovice čebra nalijemo vrele vode. Čeber nato pokrijemo in pustimo, da se voda v njem ohladi. Shramba, ki vanjo postavimo čeber, naj bo hladna (6 do 8° C), ne

sme pa biti tako hladna, da bi v njej zmrzovalo.

Vlaganje mesa v kvašo (zuro)

izvršimo vedno na isti način, ne glede na to, ali bomo meso potem povojili ali ne. Meso moremo vlagati v suho ali tekočo kvašo; uspešna sta oba načina, vendar suha kvaša manj vpliva na okus.

Za suho kvašo potrebujemo na 100 kg mesa: 4 do 4½ kg soli, ¾ kg sladkorja in 10 dkg solitra. Sol, sladkor in soliter dobro zmešamo, dodamo po okusu česna in stolčenih brinjevih jagod. S to kvašo kose mesa temeljito oribamo. Tudi na dno čebra natrosimo te kvaše; potem pa vložimo kose mesa čimboj na tesno. Če nam kaj kvaše ostane, jo potresemo še na vsako plast mesa. Meso naj leži nekoliko dni neobteženo v čebru, nato ga obtežimo sprva na lahko, potem pa z vsakim dnem močnejše. Čez dva dni naj meso da že toliko vode, da ga voda pokrije. Če se to ne zgodi, ga moramo politi s prevreto in popolnoma ohlajeno vodo. To bo verjetno vedno potrebno pri starih svinjah, ker je njih meso malo sočno. Vsak teden enkrat kvašo odlijemo, preložimo meso in ga zopet polijemo z isto kvašo.

Za mokro kvašo uporabimo isto količino soli, sladkorja in solitra. Polovico te mešanice prekuhamo v 20 litrih vode. Drugo polovico porabimo za nasoljenje in vlaganje mesa. Šele prihodnji dan prelijemo

meso s prekuhamo in popolnoma ohlajeno kvašo druge polovice. Nadaljnji postopek je isti kakor pri vlaganju v suho kvašo.

Če bomo potem meso povojili, ga pustimo v kvaši toliko tednov, kolikor kilogramov vagajo posamezni kosi, torej 4 kg težke kose štiri tedne, trikilogramske tri tedne itd. Pred povojenjem se mora meso popolnoma odcediti in na površini osušiti.

Kadar izpostavljam meso neposredno v dim, se pri nepazljivem ravnanju često primeri, da se meso strdi ali zakrknje in postane manj okusno. Če pa meso varujemo, da ga dim neposredno ne doseže, bo ostalo sočno in ne bo dobilo nobenega odvratnega priokusa po dimu. Zaradi tega je priporočljivo, če meso povaljamo v ržene otrobe, ker vsesajo oljnate snovi dima, ki dajejo sicer mesu prižgan in odvraten priokus. Če bomo tako postopali, bo imelo meso prijeten okus in skorja rženih otrobov ga bo varovala več let pred pokvaro in popolnim izsušenjem.

V kvašo vloženo meso je še nekoliko tednov po klanju uporabno za kuho, pečenje in dušenje kakor sveže meso. Priporoča se, da mesa starih živali ne pečemo, temveč le kuhamo. To velja tudi za najlepše kose, kakor na primer za ribo, ker če bi ga pekli, bi postalo trdo in suho. Tudi mastne kose lahko uporabimo za kuho, le z zelenjavnim korenjem ne smemo štediti! Razrezano korenje, pomešano s čebulo, česnom, poprom, lorberjevim listjem in drugimi dišavami, pristavimo v mrzli vodi na štedilnik. Meso denemo kuhati šele, ko voda zavre. Kuhati ga moramo delj kot navadno pri počasnem vrenju. Jed postavimo na mizo s kakšno prikuho in krompirjem. Tudi tistim, ki ne marajo okusa po česnu, bo po tem navodilu kuhano meso teknilo, ker se okusa po česnu skoraj ne čuti. Juha je prav tako dobra kakor goveja. Če je premastna, mast posnamemo in uporabimo za prižganje.

Ohranjanje mesa za uporabo v svežem stanju.

Ohlajene, lepe kose mesa vložimo v lončene ali emajlirane pločevinske posode. Polijemo jih s tako imenovano kisovo kvašo, ki jo vsaka gospodinja pozna, in meso obtežimo, če je potrebno. Meso v taki kvaši se drži sveže do 14 dni, če kvašo večkrat odlijemo, prekuha-

mo in jo z dodatkom svežega kisla ohlajeno zopet nalijemo na meso. Meso iz takšne kvaše lahko kuhamo, pa tudi pečeno ali dušeno je prav okusno. Kisovo kvašo pripravimo tako, da vodo, pomešano s kisom, ki smo ji dodali dosti zelenjadnega korenja, kuhamo in ohladimo. Posebno priporočljivo korenje je pastinak, ki pa ga žal naše gospodinje v svojih vrtovih malo goje.

Drugi način ohranjanja mesa v svežem stanju je vlaganje v bučko ali v kisló obrano mleko. Sveže in ohlajeno meso vložimo v kisló mleko in ga postavimo na zelo hladno mesto. Po nekoliko dneh mleko odlijemo in ga nadomestimo s svežim. Odličito mleko lahko damo svinjam, da ne gre v izgubo. Tako vloženo meso je uporabljivo za pečenje ali dušenje, ne drži se pa več ko 14 dni. Preden damo meso pečti,

ga moramo dobro zbrisati; biti mora tudi močnejše zapečeno.

Opečeno meso lahko ohranimo zelo dolgo, če ga vloženega v lončenih posodah polijemo z mastjo in imamo na hladnem mestu. Če odvajamo iz posode kak vloženi kos, moramo mast na novo raztopiti in z njo preostalo meso zaliti. Vedeti je treba, da ne zadostuje, če mast še tako pazljivo samo razmažemo.

Cvrenje slanine.

Več masti nácvrmo, če slanina ni rezana na kocke, ampak zmleta s strojem za meso. Kozice ne smemo napolniti do vrha s slanino in med cvrenjem moramo pridno mešati. Upoštevati moramo, da se ocvirki, ker smo slanino z mletjem na stroju močno zmečkali, močnejše izcvrejo, kakor pa, če so rezani. Če jih potem še dobro stisnemo, ocedimo iz njih še zadnjo mast.

ti pa moramo, da potrebujemo za potomstvo ene zajke šest hlevčkov ali ograd.

Hlev moramo vsaj enkrat na teden temeljito očistiti, vsako leto enkrat pa popolnoma razkužiti. Živalice ne potrebujejo posebne nege razen dvakratnega hranjenja dnevno, napajanja in negovanja volne pri angorcih.

Glede vzgoje podmladka upoštevajmo, da zajka nosi 4½ tedna, 10 tednov doji in 3 tedne se ji potem mora dati počitek. Zajke pripuščamo prvič v marcu in drugič v juliju, ker tako najdejo ob času brejosti in dojenja največ in najtečnejšo hrano. Preštevilna gnezda moramo po nekoliko urah po skotitvi zmanjšati na 6 zajčkov. Po treh mesecih ločimo potem podmladek no spolu in jih do četrtega ali petega meseca posebno hranimo in šele potem pripuščamo.

Mali rejci, ki imajo le po 2 ali 3 zajke, navadno ne drže plemenskih zajcev, ker se jim to ne izplača. Rajši se dogovore z rejci v sosedstvu ter plačajo pristojbino za skoke, ker jih bo to manj stalo.

Kakšne koristi daje kunčereja in kaj zahteva?

Kdor šele sedaj začne s kunce-rejo, pričakuje kot korist od nje predvsem oskrbo z mesom. Zajčje meso spada, ker ima mnogo beljakovine in masti, med najboljše vrste mesa, ki spada, če ga okusno pripravimo, med delikatese. Ker je to meso lahko prebavljivo, je posebno priporočljivo za bolnike. Potomstvo ene zajke srednjevelikih pasem daje letno okoli 20 kg mesa.

Če gojimo kunce zaradi drugih koristi, bomo ugotovili, da dajo največji dobiček v smotrno urejenem obratu dolgodlaki angorkun-ci. Od enega kunca, če je iz priznane rodu, lahko pričakujemo letno do 300 g volne. Čim večji je donos volne, tem več bomo tudi imeli posla z negovanjem živali. Strižemo jih 4krat na leto. Od šestega tedna po striženju moramo to vrsto kuncev vsak dan enkrat temeljito izkrtati. Če tega ne storimo, bomo nastrigli manjvredno dlako in tudi manjšo količino. Seveda moramo paziti, da bodo hlevi vedno popolnoma čisti, ker sicer tudi redno krtačenje nič ne pomaga.

Kunčje krzno daje manjši dobiček kakor proizvodnja mesa in volne. Vendar pa predstavlja krzno v narodnem gospodarstvu važen postranski proizvod. Zaradi tega krzna ne smemo zavreči, temveč moramo kunca pravilno sleči (brez podolgovate zareze) in kožo napeti ter jo sušiti na senčnatem prostoru.

V majhnih gospodarstvih predstavlja tudi proizvodnja kunčjega gnoja precejšnjo korist. Na vsako žival in leto lahko računamo za pol metrskega stota gnoja.

Ena zajka lahko vzgoji dva gnezda na leto. Povprečno dobimo deset potomcev. Možno je seveda doseči, da zajka tri- do štirikrat povrže, kar je opravičljivo v dobah, ko je veliko povraščanje po mladih zajcih. Zavedati pa se moramo, da bo mati zelo oslabela in da smemo rodnoš pospeševati le pri živalih, ki jih ne nameravamo zadržati za pleme.

Zahteve zajcev glede hrane v večjem obratu niso majhne. Tudi kuncem prija, če jih navadimo na redno hranjenje. Zadostuje, če jih hranimo dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, saj so tega urnika navajeni tudi njihovi divji sobratje. Mnogi mislijo, da kunec ne pije vode in da je ne potrebuje. Takšno mnenje je zmotno, ker zajci potrebujejo vodo zlasti v vročih poletjih in pri izključno suhi hrani. Še posebno pa potrebuje redno napajanje angorski kunec.

Hlev naj bo prostoren, svetel in zračen, toda brez prepiha. Uspešna kuncereja ni mogoča v skupnosti z drugimi živalmi, temveč morajo imeti zajci poseben hlev. Kakšen naj bo hlev za zajce, naj se čitatelji pouče iz strokovne knjige. Računa-

Špedicija **Turk** Ljubljana

prevzema:

OCARINJENJE

vsakovrstne robe hitro in po najnižji tarifi. Vse informacije brezplačno. Telefon interurban 24-59 Vilharjeva cesta 33 (nasproti nove carinarnice).

PREVAŽANJE

vsakovrstnega blaga v Ljubljani in izven Ljubljane z vozovi kakor tudi z avtomobili. Telefon interurban 21-57. Masarykova cesta 9 (nasproti tovarnega kolodvoza).

KMETIJSKA DRUŽBA V LJUBLJANI

kupuje:

hrastov mah, trobentica koren,
lapuh cvet, krehlika lubje,
sladke korenine, arnika koren,
mala norica koren, omela,
po najvišjih dnevnih cenah.

Inserati se računajo po naslednjih cenah:

$\frac{1}{32}$ strani = Lir 19.- + Lir 1.- ogl. takse
 $\frac{1}{18}$ " = " 38.- + " 2.- " "
 $\frac{1}{12}$ " = " 57.- + " 3.- " "

$\frac{1}{8}$ strani = Lir 75.- + Lir 5.70 ogl. takse
 $\frac{1}{4}$ " = " 152.- + " 11.40 " "
 $\frac{1}{2}$ " = " 304.- + " 11.40 " "

1 cela stran = Lir 608.- + Lir 22.80
 oglasne takse
 (26 × 20 cm = 520 cm).

Priloge listu se računajo za vsakih 1000 komadov 38 Lir.

Mala naznanila.

Le proti predplačilu, vsaka beseda 20 c. nt., najmanj 5 Lir z oglasno takso.

Upravništvo ne prevzame posredovanja.
 Vsakega 12. v mesecu se zaključi sprejemanje oglasov za prihodnje število.

Brinje in fige za žganjekuho

ima na zalogi trdka IVAN JELACIN, Ljubljana,
 Aškerčeva cesta 1, telefon 26-07. 1

Večje posestvo

ugodno ležeče, takoj kupim. Ponudbe na upravo Kmetovalca pod „Večje posestvo“ št. 33. 33

Fige za žganjekuho

dobite najceneje pri Ant. Krisper-coloniale, Ljubljana,
 Tyrševa (Dunajska) cesta 31. 19

Posetite
kavarno „TABOR“
v Ljubljani

Docent dr. L. Matko:

»Skrivnosti človeškega telesa«

V vsebini knjige obravnava razne telesne pojave, ki vplivajo na to, da se človek razvije v prilikavca ali velikana, da se zmehčajo kosti, se žensko telo prelevi v moškega in obratno, se določi spol itd. Knjiga obsega 218 strani in 81 slik, ter stane vezana din 76, broširana din 64.

Dobi se pri: J. Blasnik na sl., univerzitetna tiskarna, litografija in kartonaz, d. d., Ljubljana, Breg 10-12.

SLOVENIA TRANSPORT JOSIP L. ŠILIH

ŠPEDICIJA — MEDNARODNO TRANSPORTNO PODJETJE ZA IZVOZ IN UVOZ BLAGA

LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA C. — TEL. 27-18, 37-18

Obava izvoznega in uvoznega ocarinjenja na carinskih postajah Ljubljana, Jesenice, Rakek, Maribor, Sušak — Železniški in carinski biro — Tarifna obvestila — Vse železniške in carinske informacije brezplačno.

STROJI IN ORODJE

Kmetijska družba je »Sackove« pluge št. 6 razprodala. Na zalogi ima še navadne in obračalne pluge št. 7, kultivatorje na peresa, planete, reporeznice, šrotarje (mline), sejalne stroje in drugo orodje. Naročila je nove pluge, slamoreznice, mlekarske stroje, stroje za izkopavanje krompirja, kosilnice, kose itd. Opozarjamo podružnice, da stroje oddajamo po redu kakor prispejo naročila, da pa ne moremo nikoli toliko blaga nabaviti, kolikor imamo povpraševanja. Zato je opozoriti člane, da pošljejo naročila pravočasno.

Medičevo

barvo za obleko

znamke »MERAKL« za barvanje bombaža, volne, polvolne, svile, polsvile in platna

DOBITE ZOPET POVSOD!

Izdeluje tovarna MEDIC — ZANKL
 Ljubljana, Resljeva c. 1

ZAHTEVAJTE PRI VAŠEM TRGOVCU „NAŠ ČAJ“!**Mešanica domačih čajnih rastlin!**

Najboljši nadomestek za inozemske čaje!

Naprodaj pri:

KMETIJSKI DRUŽBI r. z. z o. z.
V LJUBLJANI

Izhaja 15. v mesecu. — Cena listu skupno s koledarjem Lir 24.— letno. — Posamezna številka Lir 2.—. Uredništvo in upravništvo v Ljubljani, Novi trg štev. 3. — Za uredništvo odgovarja: Ing. Bogdan Ferlinc. — Izdajatelj za Kmetijsko družbo: Ivan Pucelj. — Tisk Narodne tiskarne d. d. v Ljubljani. — Odgovoren Fran Jeran.